

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre. . . 12 kor.
Fél évre. . . 6 ,
Negyed évre . . 3 ,
Egy szám ára 24 fill.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó:

VERES JÓZSEF.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . 16 kor.
Fél oldal . . . 8 ,
Negyed oldal . . 4 ,
Ennél kisebb . . 2 ,
Bélyeg külön 60 fill

Dicsérlek, Uram!

Jóvoltodért, Uram, szívemből áldlak,
Te adsz eledelt az égi madárnak,
Te ékesited a mezőt virággal,
Kegyelmed fénylik a felhőkön által,
Kezed nyomában áldás fakad s élet,
Én erősségem, te benned remélek!

Te vagy, ki reám szüntelen vigyázol,
Lehajolsz hozzám, mikor szívem gyászol.
Az elesettet szánva, fölemeled,
A fergetegben betakar jobb kezed.
És bár fejemre kedved borút szállat,
Csüggedő lelkem vigaszt lel tenálad.

Szerelmed karja őrizett meg engem,
Hogy el nem estem szomorú ügyemben,
Igén világa fényt vetett utamra
S hozzád vezérelt, szívem nyugodalma.
Szünetlen kísér hiv atyai szemed,
S bőv irgalmaddal táplálsz hitemet.

Dicsérlek téged, Uram, az örömben,
Hogy kiterjeszted szárnyadat fölöttem,
Dicsérlek, hogyha látogatsz kereszttel,
Hisz azért versz, hogy magadhoz emelj fel.
Dicsérlek Uram téged, míg csak élek
S teljes szívemből szolgálok tenéked.

KOVÁCS SÁNDOR.

Az evangélikus két egyház közti jóviszony fenntartásáról.

Az ágostai hitv. evangélikus és az ev. ref. egyház közti jóviszony fenntartása mindegyik evang. egyházra nézve fontos közérdek. Közérdek nem-

csak az evangéliumért, melynek szelleme a szeretet, közérdek a miatt is, hogy a hatalmas ellenféllel szemben annál nagyobb erőt fejthessünk ki, és hogy egyesült erővel minél nagyobb sikerrel építhessük az Úr Sionát. Örvendetes egyházi esemény tehát, hogy a nagy-geresdi egyezség pontozatainak betartására irányuló törekvés a hazai két evangélikus egyház egyetemes gyűléseiben ismét szönyegre, felszínre került, illetve ezen egyezség alapján új egység létesítésére elhatározó lépések történtek. Mert szerintem a keresdi egyezség lényeges elvi határozatait fenntartani lehetséges, szükséges is; de vannak abban oly pontok is, melyek alig érvényesíthetők, vagy a melyek feleslegesek. Így például az a rendelkezés, hogy a népiskolába minő feltételek mellett fogadhassa el a tanító a másik hitvallású evang. tanulókat, és hogy őket a nem vallási tantárgyakban oktathassa, az 1848. és 1868. évi, hogy temetőben a különböző vallásfelekezetek tagjai vegyesen és minden akadály nélkül temetkezhetnek, szinte egy 1868. évi, az áttérés módozatai az egyházpolitikai törvények által van eldöntve; a vegyes párok egyházi hirdetésére, egyházi esketésére nézve is nem ragaszkodhatni szorosán a keresdi egyezség szabványaihoz stb.

A kérdést, hogy a nagy-geresdi egyezség mintájára a jelenlegi viszonyoknak megfelelő s ily esetekben az egyházi adózást is szabályozó egyezség létesíthessék. a dunántúli ág. h. ev. egyházkerület hozta az 1897. évi egyetemes közgyűlés elé. Az ev. egyetemes egyház közgyűlése pedig ezen indítványt a két evang. egyházat közösen érdeklő ügyekre kiküldött bizottsághoz utasította. Az egyetemes egyházi felügyelő az ügyet a nevezett bizottság elé terjesztette ugyan, de mivel akkor a bizottság tanácskozása csak értekezlet jellegével birt (1898.) megállapodás nem létesült. Az ügy

azonban a napirendről nem került le. Még 1898/34. és 91. számú határozatai által panaszos felterjesztést tett a dunamelléki ev. ref. egyházkerület az ev. ref. egyház egyetemes konventjéhez, hogy Felső-Baranyában az ev. testvérek kicsiny egyházi adófizetési kötelezettség ígérete mellett az ev. ref. egyháztagekat áttérésre csábítgatják, a nagy-geresdi egyezés ellenére tiszta református lakosságú területeken fiókegyházakat, szórványokat alkotnak, itt hiveiket az ev. ref. egyház és iskolai köteleke és adófizetése alól kivonják, míg viszont a köztük élő ev. reformátusokat súlyos adókkal terhelik. Megkeresendő volna tehát a testvér ág. h. ev. egyház egyetemes konventje, hogy tekintettel a több százados jóviszony és egymáshoz tartozandóságunkra, tekintettel egy célra törekvésünkre, tekintettel arra, hogy ezen kitérések legtöbbször csak a súlyos, majd elviselhetetlen egyházi terhektől kiszabadulás miatt történnek, a mely nagy egyházi terhek a két evang. egyháznak közös baja, hasson oda, hogy az áttérések csak akkor fogadtassanak el, ha azokat a meggyőződés és nem az egyházi adóterhektől való megszabadulás vágya idézi elő. Mindenesetre nagyon sajnós, hogy a fentebb említett bizottsági tanácskozás csak értekezlet jellegével birt, az evang. egyetemes egyház indítványának tárgyalásába nem bocsátkozhatott és így a dunamelléki ev. ref. egyházkerület panaszának eleje nem vétetett. De jobb későn, mint soha. Most immár tehát a két ev. egyház egyeteme által a tárgyalások a keresdi egyezés revideálására, illetve újabb egyezés létesítésére elrendeltettek és hallomás szerint január hóban érdemlegesen meg is indulnak.

Sajnos mindenesetre az is, hogy a két evang. egyház nem volt egyetértésben akkor, midőn tekintettel a megnehezült viszonyokra, az ág. h. ev. egyház a két hazai evang. egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött bizottság által egyöntetű eljárást akart foganatosítani a prot. egyháznak, az 1848. t. cz. szellemében segélyezése és ennek a törvényhozás útján való biztosítása érdekében, és hogy az ág. h. ev. egyház egymaga volt kénytelen a kormány elé járulni, fellépésének mindenesetre nagyobb súlya lett volna, ha vele együtt a lélekszámra nézve sokkal nagyobb ev. ref. egyház közös fellépése támogatta volna. Remélhető, hogy midőn majdan a két egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött bizottság január hóban tanácskozással összeül, az ág. h. ev. egyháznak meg-

újított indítványa pártolásra fog találni, mivel most már túlnan is elismerik, hogy a nagy egyházi terhek az ev. ref. és az ág. h. ev. egyháznak közös baja, baj is, közös is. Bizonyára, ha a haza oly mértékben váltaná be 1848. országos nagy ígését, hogy agyon terhelt egyházhiveink egyházi adóterhén is könnyíthetnénk: akkor nem fordulnának elő oly esetek, hogy a kisebb egyházi adócsábjaival lehetne valakit kitérésre reá bírni!

Mily széles alapon nyugszik az ev. ref. egyház panasza, hogy kis egyházi adófizetési kötelezettség ígérete megingatja egyházi adóval megterhelt hiveinek hithűségét, — nem tudom. De azt tartom, hogy a keresdi egyezés víziója vagy új egyezés nem fog segíteni, ki lehet ugyan ebben mondani, sőt ki is kell abban mondani, a mint régiben is ki volt mondva, hogy a lélekvadászás ellenkezik az evangelium szellemével; való igaz, hogy az áttéréseknek csak meggyőződésből kellene történnie; ámde a pénzes zsák és a fukarok ezt az intést nem veszik be. Azt meg még se mondhatjuk ki újabb egyezésünkben, — a mi ellen évszázadokon át küzdöttek apáink, hogy t. i. az áttérés ellenkezik az evang. egyház szellemével. A ki képes egyházából kilépni azért, mert sokallja az adót, az csak nagyon gyenge szálakkal van kötve egyházához, kitérésével egyháza nem sokat vesz, áttérésével a másik nem sokat nyer. De ha már el kell őt vesztenie, a vesztes (?) fél csak inkább megnyughatik abban, ha mindjárt a szomszédban marad meg az atyafiaknál, mintha még messzebb elhajtaná oda, a hol még olcsóbbért lehet üdvözülni, ott épen az 5°/_o iskolai adóval kívánna boldogulni — a felekezetenélküliség! Ezen megnyugvás is egy neme a százados jó viszony fenntartásának.

Azt is felpanaszolják, hogy az ág. h. ev. egyház tiszta református területeken fiókegyházakat, szórványokat alkot s itt hiveit az ev. ref. egyház és iskola köteleke és adófizetése alól kivonja. Alkalmassint azon intézkedésről van a szó, mely szerint az egyházkerületek az országban levő minden politikai községet valamely egyházközségbe beleztek be, missiói köröket is szerveznek, a szórványban lakó egyházhivek lelki gondozására. No de ezt az eljárást köteleességükké teszi az egyházi alkotmány. És elrendeli az 1868. 3-ik törvény. Ámde az ev. ref. egyház is felkeresi széttört csontjait, gondozza a szórványban levő hiveit! Erősb közalapjával sokkal nagyobb apparatussal dolgo-

zik, mint az ág. h. ev. egyház. Teheti, teszi, és kötelességét teszi.

Mindamellettt egyesült erővel sokkal belterjesebb munkát lehetne sok helyen végezni, a hol ma a missiói ügy teng-leng. Az új egyezségben meg kell egyengetni ennek útját és a panaszt elenyésztetni.

A hol a két evangélikus egyház hívei (vagy egyházi felsőségeik) arra a meggyőződésre jutnak, hogy egyesült erővel virágzóbb állapotban tarthatnak fenn egyházat, missiót, iskolát, ám kössenek szerződést egyházi felsőbbbségök közreműködésével, jóváhagyásával! Nyugodjanak bele, hogy a többség vezet, kormányoz, gondoz, a nélkül, hogy a kisebbséget elnyomná, elhanyagolná! Szombathely épületes példája mutatja, hogy ez lehetséges, — Szent-Gotthárd, Fiume utána csinálja és némi jóakarat mellett sikerülni fog, kölcsönös jóakarattal sikerülni fog másutt is. Nem arról van a szó, hogy a kisebbség feladja hitelvéit; erről szó se legyen; hanem arról van a szó, hogy a hittudományban és egyházi szertartásokban az ág. h. ev. és a ref. egyház közt fennforgó különbségek kölcsönösen tiszteletben tartassanak, és a két egyház és híveik közt a szent békesség megszilárdíttassék a testvéri szeretet alapján. Ezt az elvet homlokára kell írni a kötendő egyezségnek. Ennek az elvnek vezérlő eszme gyanánt végig kell vonulnia azon az egyezségen! Ám hirdessék a lelkipásztorok az isten igéjét buzgósággal, hitvallásukkal megegyezően, emlík az evang. ker. vallásérzületet, hitbéli meggyőződést, vallásbuzgóságot, de valamint mindenütt, úgy különösen ott, hol az istentisztelet közös gyakorlása vagy on, ne bocsátkozzanak olyan fejtegetésekbe, melyek hallgatóiknak egy részét megbotránkozathatnák vagy megkeseríthetnék, és tanítsák, vezessék a nyáját akkép, hogy egyik a másiknak templomát, hitformáját, szertartásait versengések vagy gúny tárgyává soha se tegyék.

Ám ossza be mindegyik ev. egyház felsősége anyaegyházakba, missiói körökbe saját híveit és tegye kötelességökké, hogy egyházi szent szolgálattevekben a mennyire lehet, tulajdon lelkipásztoruk közreműködését vegyék igénybe, a ki róluk a lelkiekben gondot viselni tartozik. De állapíttassék meg, hogy ha valamelyik községben csak az egyik evang. egyháznak van temploma, iskolája, temetője, harangja, ezekben a tulajdonos gyülekezetekben divó szokás szerint és bizonyos feltételek

mellett a másik egyház hívei akadálytalanul élhetnek; mondassék ki, hogy a filiákban vagy szórványban lakó hívek szabadon élhessenek a náluk helyben vagy hozzájuk anyagyülekezetük lelkészénél közelebb lakó, másik hitvallású evang. lelkipásztor (missiói lelkész) egyházi szolgálásával — a konfirmációt kivéve, melyre azonban az illetékes lelkipásztor szinte adhat engedélyt; fejezze ki mind a két egyház azon reményét, hogy lelkipásztoraik hűséges lelki gondozásban részesítendik a maguk lelkipásztortól távol lakó hitrokon atyafiakat, kerülvén azonban minden lélekvadászatot; és kötelezze a lelkészeket ily lelkigondozás gyakorlására; és utasítsa őket, hogy a ki lelkész-társa helyett egyházi funkciót végezett, az jegyezze be saját anyakönyvébe, de küldje meg az illetékes lelkésznek is az anyakönyvi kivonatot.

Ám kötelezze mindegyik evangélikus egyház híveit, hogy szükségleteinek fedezéséhez törvényei értelmében hozzájáruljanak; de kösse szívekre azt is, hogy a kik a másik fél egyházi intézeteivel, szolgálatával élnek, önként illendő áldozattal könnyítse nek a hitrokon egyház terhén, ingatlanok szerzésekor költségesb építkezésekkor, járuljanak évi kiadásainak fedezéséhez illendő arányban és önként; ha pedig saját gyülekezetük őket egyházi adóval meg nem rója, tartozzanak azon gyülekezet évi rendes kiadásaihoz, melynek lelkipásztora szolgálatát rendszerint igénybe veszik, az itt szokásban levő kulcs és arány szerint járulni. A stóla díjak az illetékes lelkészt (parochus) illetik, ámde, ha a híveknek könnyebbségökre van más lelkipásztornak szolgálatával élni, jutalmazza meg ennek fáradozását is a gyülekezetében szokásos palástdíjjal.

A vegyes házasságból származott gyermekek hitfelekezeti hovatarozása, vallásos nevelése, az áttérés módozatai, az iskolai ügy országos törvényeink által az egyenlőség és viszonyosság elvei szerint rendezvék, minden honpolgárra nézve kötelező intézkedéseket foglalnak magukban. Mivel azonban az evang. egyház a lélekvadászt az evang. szeretettel meg nem egyező, illetlen eljárásnak tartja, nem ajánlhatja egyik evang. hitfelekezet sem híveinek, hogy a másik evang. egyház kárára téritvényt adjanak, hanem a „sexus sequitur sexum“ elvét a legigazságosh, legkeresztényiebb elvnek vallja. — Istenre hagyván, hogy melyik egyháznak akar többet juttatni a gyermekek Isten áldásából.

De ajánlja azt, hogy tanintézeteiben egyik

evang. hitfelekezet se zárja ki a jótéteményekből másik egyházhoz tartozó növendékeket, ha különben érdemesek a jótéteményre; és kötelezze az intézeti vallástanítót, hogy ha a másik ev. egyház másképp nem gondoskodik saját növendékei vallássosságáról, ő tanítsa ezeket, úgy mindazáltal, hogy a választó fő tanok mindenik egyháznak vallástételei értelmében, adassanak nekik elő és midőn ezeknek fejtegetéseibe bocsátkozik, a másik egyház növendékei távol maradjanak, nehogy vallásukban megingattassanak vagy megkeseríttessenek.

Ezek volnának szerintem a főbb elvek, melyeknek a kötendő egyezségben kifejezést kell nyerniök. Ezen elvek mellett némi jóakarat és bizalom mellett az evang. két egyház közti jó viszony fenntartható s megszilárdul.

KUND SAMU.

A kormány a vallási helyzetről.

Az egyházi és hitélet terén a közérdeklődés még mindég arra irányul, hogy az egyházpolitikai törvények miképpen éreztették befolyásukat, s nem hatottak-e oly rombolólag a vallásos érzületre, mint a hogy azt az egyházpolitikai alkotások ellenzői a törvényjavaslatok tárgyalása alkalmával megjósolták. E tekintetben az 1898. év eredményei is csak megnyugtató hatással lehetnek, a mennyiben azt látszanak bizonyítani, hogy az egyházpolitikai törvények szabadelvű rendelkezései a vallásos érzületet általában nem lazították meg, s különösen nem ártottak azoknak az egyházaknak, a melyek az egyházpolitikai törvényekben magukra nézve veszedelmet láttak.

A felekezetükből kilépett egyének száma, a mely 1896 ban is, tehát mindjárt az egyházpolitikai törvények meghozatala után, a midőn az előjelekből következtetve sokkal tömegesebb számú kilépésektől lehetett tartani, csak 3990 et tett és 1897-ben 4935-re emelkedett, 1898 ban 2.520-ra csökkent; ez évben már 2,415-el kevesebben léptek ki egyházukból és lettek felekezetenkívüliekké, mint a megelőző évben. Ellenben növekedést mutat azoknak a száma, a kik felekezetükből kilépve vagy ismét előbbi elhagyott felekezetükbe léptek vissza, vagy valamely más hazai bevett vallás kötelékébe léptek be. Ilyen egyének száma volt: 1896-ban 32, 1897-ben 76 és 1898-ban már 173. A felekezetükből három év alatt összesen kilépett

egyének száma, a felekezetbe visszaért egyének számának levonásával, kerekszám 11.000-re rugott, csak 2.000-el többre azok számánál, a kik az 1890. évi népszámlálás alkalmával mint nazarénusok és baptisták az „egyéb keresztény felekezetűek“ név alatt mutattattak ki, a kik tehát tulajdonképpen már jóval az egyházpolitikai törvények meghozatala előtt — ha nem is jogilag, de lélekben tényleg — kiléptek felekezetükből.

A felekezetből való kilépés és a felekezeten kívüli állásba való helyezkedés indító oka gyanánt a legtöbb esetben, különösen, a midőn a kilépés tömegesen történik, ez időszert is csakhogyan a nazarénus vagy a baptista szektákhoz való csatlakozás jeleztetik, sőt a közigazgatási hatóságok jelentései többnyire azt is megemlítik, hogy a kilépettek már előzőleg is a nazarénus vagy baptista szektához tartoztak. Ellenben az egyházi adók terhessége vagy a felekezeti lelkésszel való viszálykodás tömeges kilépéseknél csak nagyon kivételesen említettik, amaz például 1898-ban az orosházi és újvidéki, továbbá a bácstopolyai és alibunári járásokban (a 2 utóbbinak a nazarénus szektába lépéssel kapcsolatban,) emerre pedig példa a pestvármegyei ráczkevei járásban Pereg község, a hol kántorváltás miatt a lelkeszszel keletkezett viszálykodás következtében 202 róm. katolikus lépett ki és lett felekezeten kívülivé. Még ritkább azonban annak a példája, hogy a kilépés oka a vallás iránti közönyösségben volna keresendő. Ennek észlelése kétségkívül sajnálatos jelenség volna, a tapasztalás szerint azonban épen ellenkezőleg mély, csakhogyan új irányú vallásos meggyőződés ösztönöz egyeseket a felekezetükből való kilépésre, a mely jelenség — habár hátrányos lehet is az illető felekezetre nézve, a melyet a kilépés megrövidít — általános vallás erkölcsi szempontból véve aggasztónak még sem tekinthető.

Ha a felekezetből való kilépésnél a vallási közöny is számot tevő szerepet játszana, akkor a kilépéseknek főleg a városokban kellene nagyobb számmal előfordulniok, éppen a városokban azonban vagy egyáltalán nincsenek is kilépések, vagy oly kis mértékben fordulnak elő, hogy számuk említést alig érdemel: 1898 ban pl. a 2.520 kilépett egyén közül csak 297 esett a törvényhatósági jogu városokra. Legtöbb kilépés történt Bács-Bodrog (508,) Torontál (419.) Pest-P. S. K.-Kun (357.) Békés (273,) Baranya (194,) Temes (184) és Bihar (103) vármegyékben. Elhagyott

vallásukat tekintve, a felekezetükből kilépettek közt, a három év eredményét össze foglalva, a legnagyobbat a reformátusok, ezek után következtek a görög keletiek és a római katolikusok; 1898-ban ellenben kivételesen a görög keletiekre esik legtöbb kilépés, a mennyiben 859 görög keleti, 817 református és 571 római katolikus lépett ki, továbbá 187 ágostai, 78 görög katolikus és csak 8 izraelita, a mely utóbbi felekezetbeliek az előző években is alig szaporították a kilépettek számát.

A felekezetből való kilépések alakulása inkább csak közvetve, negatív irányban, a kilépetteknek aránylag csekély száma által vet világot a vallásos életre, míg egyes vallási ténykedések, a minők a keresztelesek és az egyházi házasságkötések s bizonyos tekintetben az áttérések is közvetlenül mutatják az egyházi élet bensőségét és élénkségét.

Az 1898. évben az újszülötteknek a görög katolikusoknál 98·5, a görög keletiekénél 96·7, az ágostaiaknál 98·4, a reformátusoknál 97·4 és az unitáriusoknál 83·4 százaléka kereszteltetett meg, a római katolikus egyházban pedig kerek szám 2000-el több újszülöttet kereszteltek, mint a mennyi római katolikus gyermeket az állami anyakönyvekbe bevezettek. Az első tekintetre érthetetlennek látszó többlet, miután úgy az állami anyakönyvvezetők, valamint az egyházak adatszolgáltatásának teljes megbízhatósága minden kétségen felül áll, csak abban találhatja magyarázatát, hogy számos olyan eset fordult elő, a midőn a törvény szerint tulajdonképpen valamely más valláshoz tartozó gyermeket a szülők a katolikus lelkész által kereszteltették meg. Egyébiránt a kereszteleseknek az újszülöttekhez való aránya általában igen kedvezőnek mondható s azt mutatja, hogy a szülők gyermekeiket a születés után rövid idő múlva megkereszteltetik, mert ellenkező esetben sokkal nagyobb volna a száma a keresztelés nélkül elhalt csecsemőknek.

Ugyancsak kedvező az egyházi házasságkötéseknek a polgári házasságkötésekhez való aránya is. 1898-ban Magyarországon a római katolikus egyházban 64,625, a görög katolikus egyházban 12,667, a görög keletiekénél 13,756, az ágostaiaknál 10,572, a reformátusoknál 18,228, az unitáriusoknál 362 és az izraelitáknál 4611 házasságot kötöttek, melyek közül a római katolikusoknál 3,505, a görög katolikusoknál 1,562, a görög keletiekénél 809, az ágostaiaknál 1,908, a reformá-

tusoknál 3,398 és az unitáriusoknál 135 házasság vegyesházasság volt. Összehasonlítva ezen számokat a polgári házasságoknak előbb kimutatott számával, kitűnik, hogy a római katolikusoknál a tisztán római katolikusok között kötött polgári házasságoknak 97·3 százaléka, a vegyes házasságoknak 32·2 százaléka, a görög katolikusoknál a tiszta házasságoknak 98·4 százaléka, a vegyes házasságoknak 34·9 százaléka, a görögkeletiekénél a tiszta házasságoknak 92·2 százaléka, a vegyes házasságoknak 34·9 százaléka, az ágostaiaknál a tiszta házasságoknak 98·4 százaléka, a vegyes házasságoknak 47·5 százaléka, a reformátusoknál a tiszta házasságoknak 94·9 százaléka, a vegyes házasságoknak 48·1 százaléka, az unitáriusoknál a tiszta házasságoknak 93·0 százaléka, a vegyes házasságoknak 33·4 százaléka, az izraelitáknál pedig a tiszta házasságoknak 67·5 százaléka részesült egyháza áldásában. Kivéve a vegyes házasságokat, a melyeknél egyes esetekben egyházi akadályok is gátolják az egyházi házasság megkötését, a melyeknél különben az arányoknak 50 százalékon alul maradása indokolva van az által, hogy e házasságok az arányszámításnál mindkét házasszó fél vallásánál szerepelnek, holott az egyházi áldást sok esetben csak az egyik fél lelkésze adja és eltekintve az izraelitáktól, a kiknél ez adatok annak következtében, hogy az egyházi anyakönyvvezetésnek sok helyen történt beszüntetése folytán számos egyházilag is tényleg megkötött házasság nem vezetett be a felekezeti anyakönyvbe és nem kerül kimutatásra a hitéleti adatgyűjtés körében, — általában azt látjuk, hogy a házasságoknak túlnyomó nagy része egyházi áldásban is részesül és különösen a katolikusoknál és az ágostaiaknál alig említésre méltó töredék az, a mely az egyházi megáldást elkerüli.

A mint a vegyes házasságoknál a születendő gyermekek vallására vonatkozólag a házasszó között kötött megegyezéseknek a múlt évi házasságkötések ismertetésénél közölt adatai, úgy az áttéréseknek eredményei is a római katolikus egyház térfoglalását mutatják. A különböző felekezetek közt történt összes áttéréseket számba véve, csupán a magyar anyaországban 1896-ban 6,304, 1897-ben 6,465 és 1898-ban 5,708 áttérési eset fordult elő, a melyek — a római katolikus vallásról más vallásra és a más vallásokról a római katolikus vallásra áttértek számának különbözete alapján számítva — a római katolikusokra nézve

1896-ban 416, 1897-ben 1 149 és 1898-ban 1.217 léleknyereséggel jártak. Az 1896. és 1897. években kedvező volt az áttérések eredménye még a görög katolikusokra és az unitáriusokra nézve, 1898-ban pedig a görög keletiekre nézve, a kik különben éppúgy, mint a reformátusok, az áttérésekből rendszerint veszteséget szenvednek. A görög katolikusok rendszerint a görög keletiek, ez utóbbiak pedig a görög katolikusok köréből toboroznak új híveket, de a görög katolikusok többnyire sikeresebb eredménnyel. Az 1898. év kivételes volt, a midőn a görög keletiek főképpen az által érték el kedvezőbb eredményt, hogy az aradi görög keleti egyházmegyébe tartozó Kis-Orosz községben 253 és a karánsebesi gör. kel. egyházmegyéhez tartozó Viszág községben 100, eredetileg a görög keleti valláshoz tartozó, de a görög katolikus vallásra áttért egyén megint visszatért a görög keleti vallásra. Az egyházpoltikai törvények meghozatala óta keresztényeknek az izraelita vallásra való áttérése is meg lévén engedve, ilyen esetek is fordulnak elő és pedig 1896-ban volt 123, 1897-ben 83 és 1898-ban 76 (ez utóbbi számból 27 eset nem valóságos áttérés, hanem csak visszatérés esete, a midőn t. i. az illető izraelita vallásra áttért egyén tulajdonképpen eredetileg is az izraelita vallás kötelékébe tartozott;) — viszont a keresztény vallások valamelyikére, túlnyomóan a római katolikus, kisebb mértékben a református és ágostai vallásokra áttértek izraeliták 1896-ban 220-an, 1897-ben 261-en, és 1898-ban 297-en, a keresztény vallások javára eső többlet tehát 1896-ban 97-et, 1897-ben 176-at tett és 1898-ban 221-re rugott.

Horvát-Szlavonországokban 1898-ban 473 áttérési eset fordult elő és pedig legtöbbször a reformátusok és görög keletiek előnyére s éppen ellenkezőleg a magyar anyaországon tapasztaltakkal, a római katolikusok hátrányára. A reformátusok az áttérések révén 128, a görög keletiek 125 egyénnel szaporodtak, a római katolikusok pedig 130-al megfogytak.

Az egyházpoltikai törvények életbeléptetése után megindított, illetőleg újjászervezett egyházi és hitéleti statisztikai adatgyűjtés érdekes adatokat szolgáltat az egyházak életében, nevezetesen az istenitiszteletnél, a hitszónoklatoknál és az éneklésnél használatos nyelvekről is. Az ily értelemben vett egyházi nyelv, a mely természetesen nem azonos a szertartási nyelvvel, a legtöbbször

simul a hívek nyelvéhez, de az egyházak alkalmazkodása e tekintetben — azon gyakori konzervativizmusnál fogva, mely az egyházakat általában természetszerűleg jellemezni szokta — nem mindig követi nyomon a népesség nyelvismereti viszonyaiban helyenkint történő átalakulásokat, miért is az egyházak nyelvéről gyűjtött adatok nemcsak a fennálló állapotok egyszerű megismertetése által, de azért is tanulságosak, mivel ösztönzésül szolgálhatnak indokolt esetekben az egyházak nyelvének helyesebb módon való megállapításához.

A magyar anyaországban létező összes egyházak — plébániák s lelkészségek, izraelitáknál anyahitközségek — által az istenitiszteletnél (hitszónoklatoknál és éneklésnél) használt nyelvekről — könnyebb áttekintés és összehasonlíthatóság végett a vegyesen használt nyelveknek arányos felosztásával — az alábbi számok nyújtanak képet:

A felekezet megnevezése	Összes száma	Az anyaegyházak ebből					
		magyar	nem magyar	magyar	német		
a r. kath.	3206	1754	1452	54.71	17.03		
a g. kath.	2.100	137	1963	6.52	—		
a g. kel.	2.108	11	2.097	0.52	—		
az ágost.	889	210	679	23.62	43.19		
a reform.	1980	1.963	22	98.89	0.71		
az unit.	113	113	—	100.00	—		
a Congr. izr.	140	100	40	71.43	27.86		
a staquo izr.	56	29	27	51.79	46.43		
az orth. izr.	265	19	246	7.17	70.94		
Az egyházak között volt nyelvre nézve szála l é k o k b a n							
	tót	oláh	ruthén	horv.	szerb	egyéb	összesen
a r. kath.	24.45	0.06	—	3.12	—	0.63	100.00
a g. kath.	1.90	71.29	20.29	—	—	—	100.00
a g. kel.	—	86.95	—	—	12.43	1.10	100.00
az ágost.	32.17	0.34	—	—	—	0.68	100.00
a reform.	0.35	—	—	—	—	0.05	100.00
az unit.	—	—	—	—	—	—	100.00
a Congr. izr.	—	—	—	—	—	0.71	100.00
a staquo izr.	—	—	—	—	—	1.78	100.00
az orth. izr.	—	—	—	—	—	21.89	100.00

E számok, összehasonlítva a különböző hitfelekezetekhez tartozó népességnek az 1890. évi népszámlálás által kiderített számaival, a melyek szerint római katolikusoknak 97.3, a görög katolikusoknak 10.9, a görög keletieknek 0.9, az ágostaiaknak 26.2, a reformátusoknak 27.9 az unitáriusoknak 98.3, az izraelitáknak pedig 63.8 százaléka vallotta magát magyar anyanyelvűnek, s tekintetbe véve még azt is, hogy 1890. óta a magyar nyelvismerete kétségkívül a népességnek mindegyik felekezeténél jelentékenyen tért hódított, a magyarság szempontjából kielégí-

tőknek nem mondhatók, mert azt mutatják, hogy a magyar nyelv az isteniszteletnél (ten plomi éneklésnél és hitszónoklatoknál) használatos nyelvek között, a magyar reformátusok és unitáriusok, e két, mondhatni, kizárólag magyar egyház kivételével, valamennyi többi hitfelekezetnél csekélyebb százalékkal szerepel, mint a milyen arány a magyarságnak az egyes hitfelekezetek összes népességében való egyszerű számbeli súlyának megfelelően. Igaz ugyan, hogy — valamint a magyar isteniszteleti nyelvet használó egyházakban is a nem magyar anyanyelvű hívek részére évenként legalább néhányszor, más nyelven is tartatik istenisztelet vagy hitszónoklat — a nem magyar nyelvű egyházak között is számos olyan akad, a melyek a magyar hívekre való tekintettel évenként néhányszor, pl. a nagy vagy nemzeti ünnepeken, néhol legalább Szent Istvánkor, vagy az iskolás gyermekek számára, vagy esetleg a leányegházakban magyar isteniszteletet tartanak; ez azonban csak legfeljebb enyhíti a visszás helyzetet, de ez teljesen meg nem szünteti.

BELFÖLD.

Az abaúj-szántai ág. hitv. ev. egyház szép és lélekemelő ünnepet ült f. év advent III. vasárnapján. Temploma felszentelésének 100 dik évfordulója hívta fel ünneplésre a gyülekezetet. Bár az idő kedvező nem volt s e miatt a vidéki hívek s érdeklődők közül csak kevesen vettek részt: az ünneplés mégis teljesen sikerültnek mondható. Az ünnep reggelén érkezett a gyülekezet körébe a tiszai kerület fáradhatatlan főpásztora Zelenka Pál püspök úr ó méltósága, ki míg előző estén Eperjesen tartott felolvasást a szent földön tett útjáról, kora reggel sietett a szántai gyülekezet kebelébe, hogy ünneplését megjelenése és tényleges résztvétele által emelje. Jelenlétükkel részt vettek a gyülekezet örömeiben Túróczy Pál hegyaljai főesperes, Hajász Pál, Domján Elek fancesali s lent irt lelkész testvérek. Az ünnepi istenisztelet, a templomot teljesen betöltő közönség áhitatos résztvételével d. e. 10 órakor vette kezdetét. Az első ének után püspök úr lépett az oltár elé s a hálaadás és könyörgés hangjain, lelkének felemelő erejével hívta a gyülekezetet a megtartó erős Isten elé imaáldozatra, a mély tartalmu, magas szellemű, hitet szülő, reményt ebresztő gyönyörű imádság magával ragadta a nagy gyülekezet lelkét, minden kebel az úr imáadásával telt meg, minden szemben, ott tündökölt az áhitat gyöngye, a meghatottság

s az öröm könnyecseppje. Miután még a főpásztor megáldotta a százados szent hajlékot, a gyülekezetet és Isten vezérlő segedelmét kérte az egyházközség pályájára a jövő században, — fölzendült az ez alkalomra Szántóra rándult sárospataki főiskolai ifjúsági énekkar, szabatos, nagyon sikerült éneke, minek végeztével Domján Elek fancesali lelkész testvér lépett a szószékre s megtartotta ünnepi beszédét. A beszéd úgy tartalmát, mint alakját, nemkülönben az előadást tekintve teljesen sikerült volt, a hallgatóságra nagy hatást tett, az ünnepély emlékének maradandóvá tételéhez nagy mértékben hozzájárult. A lelkiismeretes munkáért megérdemli Domján testvérünk itt is az elismerést. Egy énekvers elhangzása után helybeli lelkész olvasta föl nagy vonásokban a gyülekezet történetét. Megkapó s tanulságos volt a föl-olvasás, hatása annak sem maradt el, a lelkész-író munkás egyéniségét az ünnepély sikeréből jó rész illeti. A felolvasást követte az áldás.

Aztán felzendült a lelkes ifjak ajkán Luther diadaléneke, erő, kellemes összhang, szabatosság jellemezte a befejező éneket is, az előadás valóban művészi volt, a pataki ifjúsági énekkar rászolgált teljesen a dicséretre, megérdemli a pálmát. A templomi offertorium 18 frtot tett ki. — Délben közebéd volt, melyen az ünneplő egyház férfi tagjai s a helybeli intelligencia csaknem teljes számban vett részt. A szántai többi hitfelekezetek lelkészei közül azonban csak a gör. kath. lelkész volt ott.

Az ünnepély bezáró része az este tartott hangverseny volt, mely hogy minden egyes pontjában kitűnően sikerült: első sorban a szántai lelkes hölgyek rendkívül ügyes rendezésének, lelkesedéssel közreműködésének s a pataki képzett, kedves ifjúságnak köszönhető. A bemutatott két előkép úgy a képviselt eszme megtestesítését, mint a művészi csoportosítást tekintve teljesen sikerült, az ifjúság többszöri dal száma, a szavalati s zenei részek teljes dicséretet arattak. A hangverseny jövedelme 250 frt volt, az egyház tiszta haszna 100 frtot tett ki.

Legyen e százados örömnünnep a szántai ev. egyház jövőjére nézve biztatás! Isten kegyelme, áldása a gyülekezettel! H.-Vécse. Kovács Andor egyhm. főjegyző.

A papi vagyion államosítása. A katolikus írók és hírlapírók körének, a Pázmány-egyesületnek vezetői másfél év előtt elhatározták, hogy a hathatósabb szervezkedés céljából a katolikus írók és hírlapírók országos kongresszust fognak tartani. Már minden készen volt a kongresszusra, csak éppen elnök hiányzott. A herczegprimást akarták fölkérni a tisztségre, dr. Vaszary Kolozs nem fogadta el az elnökséget. Ilyenformán a vezetők a püspökök között kerestek elnököt, de egyedül Maj-

láth Gusztáv erdélyi püspök mintatott hajlandóságot ahhoz, hogy a katolikus írók kongresszusán elnököljön. A katolikus klérus eme hüvös magatartására, a szenvedélyesebb katolikus sajtó azzal akar felelni, hogy sürgetni fogja a magyar klérus kezei között levő papi vagyon államosítását, illetve felosztását mindaddig, míg a katolikus tanítóság és kispapság jobb elbánásban és javadalmazásban nem részesül.

Nem engedélyezett tót gimnázium. 1883-ban Mudrony és társai kérvényt intéztek az akkori kormányhoz, a melyben Árva-Váralján, vagy Besztercebányán egy tót gimnázium felállítását kérelmezték. A kérvény elintézetlen maradt éveken át, míg tavaly, április 9-én megint előterjesztették, de Bánffy Dezső báró, akkori miniszterelnök, azt elutasította. Mindez nem tette el szándékuktól Mudrony és társait és a mint Széll Kálmán lépett a kormányra, ismét felterjesztették kérvényüket a tót gimnázium felállításának megengedése tárgyában, hivatkozva az 1868: XLIV. törvényre és kijelentvén, hogy a gimnázium fentartásáról egy külön tót köznevelődési egyesület fog gondoskodni. Széll Kálmán e kérvényre felhívta a folyamodókat, hogy terjesszék eléje ez egyesület alapszabályait. A kérvényezők az alapszabályokat felküldötték, a miniszterelnök azokat áttanulmányozta és 122,212. sz. alatt kelt határozatával a tótnyelvű gimnázium felállítását nem engedélyezte.

Az ev. ref. teológiai akadémiák hallgatóinak létszáma az 1899—1900-ik iskolai év első felében a következő:

	I-ső éves	II-od éves	III-ad éves	IV-ed éves	Összesen
Budapest	13	11	10	9	43
Debreczen	19	21	8	15	63
Kolozsvár	18	11	9	3	41
Pápa	15	4	6	4	29
Sárospatak	25	13	10	10	58
Összesen	90	60	43	41	234

A mint e számok igazolják, örvendetes emelkedés állott be a lelkészi pályára jelentkezésben s remélhető, legalább a budapesti és a sárospataki akadémiákon történt beiratások alapján egyúttal az is, hogy a minőségben is emelkedtünk.

Alap- és lelkészképesítő vizsgai tételek a dunániúli ev. ref. kerületben. I. Alapvizsgálat. Egyháztörténet: A reformátorok közül Luthernek, Melanctonnak, Zwinglinek és Kálvinnak élete, működése és jellemzése. Bölcsészetből: Lessing rationalismusának ismertetése és méltatása. Bibliai bevezetés: A Birák könyvének isagogikai ismertetése és a zsidónép története a Birák korában, a Birák könyve szerint. — II, Első lelkészképesítő vizsgálat. Bibliai teológia: A teremtés és gondviselés az ó-testamentom

szerint. Erkölcstan: A gazdagság és szegénység társadalmi és erkölcsi jelentősége. Hittan: Az ihletés tana. — III. Második lelkészképesítő vizsgálat. Magyar Prot. Egyháztörténet: Mutattassék ki történeti tényekkel a magyar prot., különösen ref. egyház jelentősége és hatása a magyar nemzetiség és államiság föntartására és fejlesztésére. Egyházjogtanból: A lelkészek az igehirdetésben tartoznak-e ragaszkodni annak a hitfelekezetnek hitvallásához, a melynek szolgálatára magukat elkötelezték? Az e részben fölmerült túlzó nézetek bírálata. Bibliamagyarázati szakaszok: II. Mózes 3: 1—12, II. Mózes 3: 13—22, I. Sámuel 18: 1—12, Esdrás 9: 1—9, Esaiás 52: 1—12, Márk 12: 1—11, Luk. ev. 9: 1—16, Luk. ev. 9: 23—27, Galat. 3: 1—10, Tim. 3: 8—13. Egyházi beszéd alapige: Jób 9: 15, Róma 4: 25, Róma 4: 7, 8.

A tanárok kérvényt nyújtottak be a kormányhoz és kérik a következőket:

1. Az ötödéves pótlék 200 frtra emeltessék.
2. Csáky Albin gr., volt miniszter, a parlament nyilvános ülésében tett és utódjait is kötelező ígéretének megfelelő arányos beosztását, vagyis a tanárok fele a VIII., a második fele a IX. fiz. oszt. ba legyen besorozva.
3. Kívánják a fővárosi és a 30-ik szolgálati évüket betöltött, úgyszintén szorosan a középiskolánál nem működő tanároknak külön létszámban való kezelését.
4. Soronkívüli előléptetések csak kivételes esetekben s akkor nem pusztán fővárosi, hanem vidéki és csupán a tanügy terén kimagasló egyneket érjenek.

5. Szükség szerint drágasági pótlékot.

A fentiek közül az első két pont értelmében, majdnem minden tanár fizetésemelésben részesülne; azért különösen e két kívánalomnak a teljesítését kell szorgalmazni.

Ő Felsége a király magánpénztárából az 1899. évben a következő arányban adományozott egyházi célokra: r. kath. egyháznak 16 esetben, 3000 frtot, a g. kath. egyháznak 20 esetben, 2200 frtot, az ev. ref. egyháznak 8 esetben 800 frtot, a g. keleti egyháznak 5 esetben 500 frtot, az ág. h. ev. egyháznak 3 esetben, 300 frtot, az unitárius és a zsidó egyháznak semmit.

KÜLFÖLD.

A német evangélikusok hazájuktól távol is szükségesnek látják, hogy néha-néha Németország területén találkozzanak egymással s az édes anyaföldön, az egymással való eszmecserében merítsenek erőt a hit érdekében tovább folytatandó harcra. Nem régen is egy ily össze-

jövetelt rendeztek a külföldön működő evang. német lelkészek s németországi barátai a műkincsekben bővelkedő Dresdában. Az összejövetelen Meyer, bukaresti lelkész a romániai, szerbiai és bulgáriai evang. németnyelvű gyülekezetek, Naumann, brazíliai lelkész pedig a Ris Grande do Sul-i gyülekezetek életéről tartottak előadást. Nem tanulhatnánk-e mi e férfaktól? Előttük még a tenger se képez akadályt, hogy egy értekezleten, melyen tanulhatnak s taníthatnak, meg ne jelenjenek; minálunk pedig gyakran az espereslegi gyűlésen való megjelenése is kényszeríteni kell a lelkészeket!

Már a XX-ik német „Protestantentag” is foglalkozott az ausztriai evang. németek ügyével, azt a határozati javaslatot fogadva el, hogy a németországi evangélikusok — értsék meg az idők komoly intő szavát s tőlük telhetőleg gyámolítsák a náluknál kevesebb szabadságnak örvendő ausztriai német testvéreiket. A „Protestantentag” kiemelkedő pontjait néhány előadás képezte, melyekből azt a tanúságot vonhatja le a szemlélő, hogy Németországban a protestantizmus a társadalomra, annak betegségeire is kiterjeszti figyelmét s keresi a gyógyszereket, melyekkel a bajt orvosolni lehetne. Fischer, berlini lelkész, az igazságosságról az egyházban tárgyalt előadásában arra a mindenki által helyeselt következtetésre jutott, hogy az egyházban és a theologiai kutatásban feltétlen szabadság engedendő, s kívánatos, hogy a kutatás alapján nyert szabad meggyőződés az egyházban kijelenthető is legyen. A jelenkor vallásellenes áramlataival három előadó is foglalkozott Nevezetesen Reinke, kielii tanár a természettudományoknak a valláshoz való viszonyáról; Kulemann, tanácsos Braunschweighből a socializmusnak a valláshoz való viszonyáról, s Wenck, brémai lelkész a modern ethikai mozgalomról értekeztek.

Október 3-án nyílt meg Strassburgban a belmissiói congressus, melyen Németország minden vidékéről igen számosan jelentek meg. A congressuson Faber, berlini general-superintendens hatásos előadást tartott a jelenkor követelményeiről.

Honnefben egy gazdag tőkepenzes halt meg, a ki másfél millió márkát érő vagyonát a bonni egyetemre hagyta, azzal a kikötéssel, hogy ez Honnefben egy női otthon állítson fel 12. a felsőbb körökből való evang. vallású hölgy részére. Ezek közül 6 a bonni egyetem tanárainak, segédtanárainak, gondnokainak s biróinak a leánya legyen. A női otthon mellett háztartási iskola létesítendő, melybe bármely vallásfelekezethez tartozó leányok felvétessenek. — Az alapítvány kamatainak feleslegéből 2500 márkás ösztöndíjak létesítendők, tehetséges és érde-

mes egyetemi magántanárok számára. Vajha nálunk is sok olyan maecenás akadna, a kik nem milliókkal, nem is ezekkel, de csak százakkal is segítenék szegény iskoláinkat!

A bécsi evang. theol. facultásra a mult 1898/99. tanévre 21 ág. h. ev.; 9 ref. és 1. gör. kel. vallású theológus iratkozott be.

Az orosz középiskolák reformja. Az orosz közoktatásügyi miniszter is belátta, hogy a kornak a közoktatásügy terén is elváhatatlan kívánalmak vannak, s egy körlevelében felszólította az iskolakerületek gondnokait, hogy tapasztalt paedagógusokból bizottságot alakítsanak, mely a következő kérdésekre adjon feleletet: kell-e az ifjúság testi nevelésére figyelmet fordítani s az ifjúság vallásosságának, hazaszeretetének s kötelességérzetének fejlesztésére különös figyelmet fordítani?

Bécsben gyakorlati socialis tanfolyamot rendeznek a r. katolikusok, főképpen lelkészek. Egyik a nőkérdésről tartott előadást, s ebben utalt a „Máriacultusnak jótékony és nemesítő hatására a női szíven és lélekben, s arra intett, hogy a nő az eltévelyedés ellen csakis a kath. egyház és Mária védőszárnyai alatt talál oltalomra.“ (No lám, protestáns és zsidó nők tehát nem volnának az eltévelyedés ellen védve, és Máriának már védőszárnyai is vannak! az üdvözítő még arra tanított, hogy az istenhez kell imádkozni a kísértés idején!) Egyik felolvasó a mezőgazdasági szövetkezetekről, másik a munkásszervezetről beszélt, s kijelentette, hogy „az a lelkész, a ki a munkás egyesület zászlaja mellett örömmel halad, hasonlíthatatlanul magasabb hivatást tölt be, mint az apát a salonban.“ A r. kath. egyház ügyesen jár el; elküldi emberét a salonba is, a socialisták gyűlésére is; szövetkezik a királyokkal is, a köztársaságokkal is, megfér mindenkivel, csak hasznot lásson belőle!

Az újonczok iskolázatlanságát a következő adatokkal világosítja meg egy bécsi lap. 100 újoncz közül iskolázatlan Oláhországban 80, Orosz., Szerb., Portugálországban 79, Horvát., Spanyolországban 63, Olaszországban 48, Magyarországon 43, Ausztriában 39, Írországon 21, Belgiumban 16, Franciaországban 15, Angolországban 13, Hollandiában 10, Észak-Amerikában 8, Skótországon 7, Svájcban, Finnországon 2, Németországban 1; ellenben 1000 újonczra esik Svéd Norvégországban és Dániában csak 3 iskolázatlan, 10 000 újonczra 2 iskolázatlan Württembergben

Franciaországban 1789-ben körülbelül 60,000 szerzetes volt, 23,000 férfi, 37,000 nő. Most 160,000 van, 30,000 férfi, 130,000 nő. 1789-ben a zárdák birtokát 8 millióra becsülték, ma mintegy 10 milliárdra rug az. 1870-ben 35,000, most 65,000 növendéke van a szerzeteseknek.

Dánia új népoktatási törvénye végre szentesítve van. Az összes határozmányok 1901. január elsejével lépnek életbe. A törvény főbb rendelkezései a következők: Minden gyermek tanköteles a 7-ik életévétől a 14 éves korig. Egy-egy osztályban nem lehet több 35 gyermeknél. Tantárgyak: írás, olvasás, számvetés (csak egész számokkal) könnyebb gyermekdalok és gyermekjáték, elbeszélés és az elmondottaknak reprodukálása által tanítandó: a biblia, történelem, realiak és hazai földrajz. A kézügyesség fejlesztésére fiúknál a rajz és slojd, a leányoknál a női kézimunka szolgál. Mindez majd egy még ezután kidolgozandó miniszteri tanterv szerint lesz tanítandó. — A tanítók fizetése az új törvény szerint következő: kezdő tanító fizetése városokban 900—1000 korona. 20 év múlva azonban legalább 2000—3400 korona. A tanítónők fizetésüket 7. illetőleg 800 koronával kezdik és 1300, illetőleg 1500 koronára vihetik föl. A vidéki tanítók deputatum fizetését meghagyták, korpótlékukat azonban ezután készpénzben fogják megkapni. A kántori teendőikért minimum 100 korona jár. A teljes nyugdíj 40 év. Az özvegyi ellátás mindenkor készpénzben a férj fizetésének legalább egy nyolczadrészét képezi. Legnagyobb haladás e törvényben, hogy a segéd-tanítói intézményt eltörlik és hogy az iskolaszékekben a tanítónak vétőjogot biztosítanak. — Ezen új tanterv által az államra háramló költségtöbbséget évenként megközelíti a 200.000 koronát.

A Genua mellett fekvő Nerviben, ezen a híres téli gyógyhelyen a németországi „Verein für Einrichtung evang. Gottesdienste in Kurorten“ intézkedése folytán minden vasárnap istentiszteletben vehetnek részt a világ minden tájából összesereglett evangélikusok. Nevezett egyesület körül belől tiz éve alakult, székhelye jelenleg a Majna melletti Frankfurt. Idáig már 14 gyógyhelyre terjesztette ki áldásos működését, melyre mindazok, a kik távol otthonuktól egészségük helyre állításán fáradoznak, őszinte hálával gondolnak vissza. Nerviben Dr. Steinbrück poroszországi lelkész teljes odaadással működik, hogy a nevezett egyesület magasztos intentiója érvényesüljön.

IRODALOM.

Sárospataki lapok. „Anyaszentegyházunk csak akkor lesz ismét erős, legyőzhetetlen, ha vallásos, erkölcsös, hitbuzgó áldozatkész, az egyházért élni-halni tudó tagjai lesznek. Ennek pedig csak egy eszköze van: t. i. ha mi lelkészek nemcsak a templomban végezzük a valláserkölcsei nevelést, hanem az iskolában is; ha nem pusztán a nagyoknak, de a kicsinyeknek is tanítóivá leszünk; — ha igaz az, hogy azé a jövő, a kié az iskola, akkor egyházunk csak akkor számíthat

biztos jövőre, ha a lehető legerőteljesebb és legközvetlenebb befolyást gyakorolja az iskolai valláserkölcsei képzésre; ha mivelés alá veszi tagjainak a lelkét és szívet mindjárt az öntudat ébredésének első perczeiben és eme jótékony, nemesisítő befoiyását megőrzi rá az élet alkonyáig. Ennek pedig csak egy útja van, t. i. ha mi lelkészek, átvesszük a vallástanítást, az erkölcsi képzést az iskolában, folytatjuk az ismétlőiskolákban és megtartjuk az egész ifjúságon, sőt az egész életen át. — Ez — szerintem — a jel, a melyben még győzhetünk. Mert ne mondja azt senki sem, hogy jó kezekben van a valláserkölcsei nevelés, minek tehát azt bolygatni?! Így csak a kényelemszeretet, a közönyösség vagy a rosszakarat beszélhet. Bármily tisztelettel és elismeréssel legyünk is egyes kiváló tanítók paedagogiai képzettsége, hivatalos buzgósága és ügyszeretete iránt, ki kell mondanunk habozás nélkül, hogy a nagy többségnek, különösen az ifjabb nemzedék között, a vallás tanításra, az egyházas nevelésre, se képessége, se készsége nincsen. Megfogyatkozott, sokakban megfogyatkozott a vallás iránt való tisztelet, kegyelet; hamvadó félben van az egyház iránt való lelkesedés. . . . És nem abból áll a valláserkölcsei képzés korántsem, hogy egy két imádságot, egy néhány éneket megtanítassunk; a Szenttörténetek feleleteit jól, rosszul felmondassuk; az erkölccstan és konfirm. káté tételeit ledaráltassuk; pedig szomorúan tapasztaljuk a konfirm. oktatásnál, hogy majd csak ennyi az a vallásos ismeret, a melylyel egyházunk leendő tagjai az életbe lépnek. Ilyen tagoktól, ilyen vallás erkölcsi öntudat mellett, hogy várhatnánk aztán feddhetetlen erkölcsi életet, hitbuzgóságot, egyházszeretetet és hűséget?“

Magyar néplap. Felsorolja az egyes felekezetek lelkészeinek fizetését Franciaországban, s felpanaszolja, hogy a r. katolikusok pénzéből kerül ki a protestáns lelkészek és zsidó rabbik állami fizetése. Azután így fakad ki: „hát a mi hazánkban nem szintén a mi kath. adópénzünkben fizetik e a protestáns lelkészeket és a zsidó rabbinusokat? A mi kath főuraink egymagukban nem képesek megvédeni hazánkban a katholicismus igazait, csakis a népnek milliói képesek megszüntetni megaláztatásunkat. Azért hát: jogot a a népnek.“ (Ebben a kis kifakadásban sok keserűség, szemrehányás és igazságtalanság rejtőzik. A mi hazánkban nem r. kath. adópénzből fizetik a protestáns lelkészeket és a zsidó rabbinusokat, mert hiszen a protestánsok és a zsidók is fizetnek állami adót, s állami adójuk arányában nem kapnak a lelkészi fizetések kiegészítésére aránylagos összeget; hanem megfordítva: a r. katolikusok nem a maguk pénzéből fizetik lelkészeiket, hanem legnagyobbbrészt állami adományok jövedelmeiből. Igen sok r. kath. papot pedig protes-

táns és zsidó földes urak, s vegyes vallású községek fizetnek. Ezt vegye észre Lepsényi! Igaz, bár keserű, hogy a r. kath. urak egymagukba nem képesek megvédeni a katolicizmus igazait, — de miért? mert nem is akarják; hiszen a katolicizmus „igazai,” a mint azt Lepsényiek értik, megsemmisítenék az állam igazait a pápa javára, s a clerust tennék Magyarország urává s az országot is, clerusát is a pápaság szolgájává. Nyíltan hirdetik, hogy ha az állam meg az egyházi törvény ellenkezésben vannak: az egyházi törvénynek kell engedelmessé válni. A katolicizmus igazi „igazait” azonban védik és megvédik, csak hogy a clericusok kiváltságokat, a többi felekezetek fölötti uralmat, sőt azok elnyomását és kiirtását tekintik a maguk igazának. Erre nem vállalkozhatnak a r. kath. főurak, nem engedni magyar hazafiságuk és művelt humanizmusuk. Azt nevezi Lepsényi „megaláztatásnak,” hogy kis részben és elvben megszűnt a r. kath. vallás uralkodó egyház lenni hazánkban. „Jogot a népnek!” Nagyon helyes, de hát éppen a r. kath. egyház elvei és a clericus érdeke nem engedik meg, jogot adni a népnek, no meg a nép sem kér a jogokból, mert a jogokkal köteleességek is járnak, az egyház és iskolák fentartásának terhe. Maguk a r. kath. lapok ijedeznek, hogy ott hagyja a nép az egyházat, ha terhet rónak ki reá; jog szabadsággal jár, a r. kath. egyház pedig sem a jogra, sem a szabadságra nem neveli népét. A pápaság úgy szeretné, hogy a nép ezután se fizessen, de jogot se kapjon, a clericus megtartsa minden előnyét, a gazdag javadalmakat az államtól, de az állam ne avatkozzék semmi olyan dologba, amit a pápák valamikor az egyház hatáskörébe bevontak, csak fizessen és engedelmessé válnak. Mi protestánsok adtuk is jogot a népnek, neveljük is úgy, hogy a jogot meghecsülje, vállaljuk is a köteleességeket, — csak hogy ezért a r. katolicusok anarchiával vádolnak bennünket. Jogot a népnek!

Tüntetés a protestánsok ellen. A madridi téli hivatalos „Fabra ügynökség” jelenti Granadából: Egy diák csoport a protestáns kápolna előtt tüntetést rendezett. A rendőrség szétesztette a tüntetőket. — Eddig a távirati jelentés és bizvást várhatjuk, hogy most a liberális sajtó nekikront a szegény granadaiaknak, hogy ime milyen türelmetlenek, tüntetnek egy más vallásfelekezet imaháza ellen. De ezek a liberális urak megfelekeznek az érem másik oldaláról. Mekkora tolokodás az, hogy még a csontig-velőig kath. Granadában is, hol alig akad tíz protestáns, imaházat állítanak — a német protestáns egyesületek. Mert tudni kell, hogy a porosz protestáns propaganda egyesületek egymásután, anélkül, hogy szükség volna rá, állítgatják fel az imaházakat Spanyolország városaiban, hol aztán az imaházhoz hivatkozva is verbuválnak drága pénzen. Hát úgy igaz az, hogy csunya dolog a türelmetlenség, de az is

igaz, hogy nem lehet türelmetlenség számba venni, ha valaki védekezik, nehogy feje felett rágyújtassák a házat. — (Igy a Magyar állam. Bizony türelmetlenség egy másik felekezet imaháza ellen tüntetni. Az érem másik oldala nem a tolokodás, hanem az igazság hirdetésének természetes vágya. Ha tolokodás az, hogy a protestánsok a maguk költségén a maguk használatára imaházat építenek: micsoda akkor az az eljárás, mely szerint a r. katolicusok elvettek a protestánsok templomait erőszakkal, misére hajtották a protestánsokat erőszakkal, egész országok protestáns népét a r. kath. egyházba kényszerítették erőszakkal! Bizony csunya dolog a türelmetlenség, de még csúnyább, ha a türelmetlen üldöző türelmetlenséggel vádolja szenvedő áldozatát.)

Magyar állam „Elvileg tiltakoznunk kellett az államsegély ellen, a míg az állam a nemkatolicusok kongruáját nem rendezte. De ma a helyzet megváltozott. Az államsegélyre nekünk is jogunk van, hiszen a közterhek legnagyobb részét úgyis a katolicusok viselik ebben az országban. A mit tehát az állam adna, azt a magunkéból adná. Ellenben ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy mivel a kongrua-szükséglet legnagyobb részét a mi javadalmaink viselik, mivel a vallásalap ugyancsak a javadalmaknak köszönheti gazdagságát, mivel a káptalanok is meg fognak adózni, tehát mindezek után joggal követelhetjük, hogy az államnak járuléka átadassék a püspöki karnak, vagy még helyesebben a kath. autonómiának és ez ossza ki a megállapított plébániáknak a kongruát. Természetes, az államnak azon jogát elismerjük, hogy ha bizonyítékai vannak egyes kath. papok hazaelenes viselkedéséről, — a mit csak mint nagy ritka kivételt, csak mint lehetőséget vennénk kombinációba — ez esetben joga legyen az illetőtől püspöke útján megvonni a segítséget, de egyébként a legteljesebb szabadságot követeljük főpapjaink számára, kik az egyházkormányzati érdekeiken kívül mást, mint a nyíltan bebizonyított hazaelenes viselkedést figyelembe nem vehetnének. — Nagy jelentőségű, évtizedekre, sőt évszázadokra kiható elhatározások előtt áll a magas püspöki kar, tőle függ, hogy meg akarja-e védeni az alsó pápaság függetlenségét és ezáltal az egyház függetlenségét a politikai hatalomnak a katolicizmusra mindig kárral járt fölösleges gyámködése elől, vissza akarja-e állítani a legfőbb patronusunk a kath. hívekhez való s a miniszteri felelősség által megszakitott kapcsolatát, akarja-e életképessé tenni a kath. autonómiát, vele felkelteni a bizalmat magunk és a jövő iránt? Meg kell fontolnunk az elhatározás előtt, hogy a mely jogot feladnak, elveszni hagynak, az örökre elveszett, mert az államtól többé visszavenni az elvesztett jogokat soha nem lehet. Még ha sokszoros áldozatokkal járna is az egyház függetlenségének biztosítása, e jövő

és a felelősség Isten előtt megérdemlik ez áldozatokat." (A mult tapasztalata meg a felelősség a nemzet részéről az Isten előtt arra intik a haza sorsának intézőit, hogy azon jogokat, melyeket az állam fentartott magának a többi felekezetek papjaival szemben ki ne adja a kezéből a külföldi, királyi jogoknál is többet követelő királypapa rendelkezésére, mert, a mely jogot az állam átad a pápának: az örökre elveszett. a pápától többé visszavenni az elveszített jogokat soha nem lehet. Bizony nem is a protestánsok miatt tartsa ám meg az állam olyan fontos jogokat magának a congrua kiosztásában!)

TUDNIVALÓK.

Tanítók utiköltségei és napidijai. A vall. és közokt. miniszter 64.816. sz. a. kelt rendeletben tudatja a kir. tanfelügyelőkkel, hogy ezután a tanítói gyűlésekre utazó tanítók napidijai felszámításánál a következőket kell szem előtt tartani: 1. Tengelyen való utazásnál csak azon esetben számítható fel kilométerenként az eddigi 28 fillér, ha a községből csak egy tanító utazik a gyűlésre, ellenben ha ugyanegy községből egynél több tanító vesz részt a gyűlésen, az esetben egy egy tanító utiköltsége czimén akár magányosan, akár többed magával kilométerenként csak 14 fillér számítható fel. 2. Vasúton való utazásnál a vasúthoz vagy onnét a községbe bérkocsi díj nem számítható fel. 3. A mennyiben a mérsékelt árú vasúti jegy váltására szóló igazolvány nincsen, vasúton II. és gőzhajón az I. oszt. egész menetjegy számítható fel. 4. Vasúti mérsékeltárú jegy váltásra szóló igazolvány után díj fel nem számítható. 5. Napidijak az utazásban eltöltött napok után nem járván, azok csakis a gyűlés napjaira számíthatók fel.

Az útdóról érdekes elvi határozatot hozott a minap a közigazgatási bíróság. Kimondta tudniillik, hogy törvényeinkben a tanítók kifejezésén valahányszor kifejezetten ellenkező intézkedés nem forog fön, a tanítónők, nevelőnők és óvónők is értendőek. Erre a törvényt magyarázatra egy tanítónőnek az ellen való panasza szolgáltatott alkalmat, hogy rá útdót vetettek ki. A közigazgatási bíróság fölmentette őt az útdó alól azzal a megokolással: -- „Az 1890-ik évi útdó törvény mentesíti az útdó alól a háromszáz forintot meg nem haladó fizetésű tanítókat. A tanítók kifejezés pedig gyűjtő fogalomnak felel meg s mindazokra kiterjed, a kik hivatásszerűen tanítással, oktatással foglalkoznak, tehát úgy a tanítónőkre és nevelőnőkre, mint az óvónőkre is. Több rendbeli törvényünk rendelkezéseinek egybevetése kétségtelenné teszi, hogy mindazokban az esetekben, melyekben különleges intézkedések a nőket nem

zárják ki, a tanítók kifejezésének szoros értelmezése mellett is e fogalom alatt a tanítónőket illetőleg nevelő és óvónőket is kell érteni. Minthogy pedig panaszos évi fizetése 300 frt, az ítélet rendelkező részében ki kellett mondani, hogy az útdó törvényben engedett mentesség őt is megilleti. (Tan. Lapja Debr.)

Válasz.

A 48-dik számban az a kérdés olvasható: a lelkész és a tanító tartozik-e magán vagyona után egyházi adót fizetni? Tartozik, a zsinati törvény nem tesz kivételt. Az egyházi adó most már nemcsak a lelkész és tanító fizetése e kell, hanem sok egyébre is; illő, hogy a lelkész és a tanító példát adjanak az egyházi intézmények fentartására szolgáló terhek viselésében.

ÜZENETEK.

Kéziratokat nem küldök vissza.

F. Gy. Innen elmentek, az ottani postán szíveskedjek tudakozni. - **L. I.** A lapot megrendeltem. Ezután is kérem a tudósításokat az angol egyházzól, akár összefüggő ismertetésben, akár apró hírekben, a mint alkalmasabb; ezután igyekszem annak helyet szorítani! - **S. S.** Kivánsága szerint kitorltem az előfizetők közül. Mással társaságban járattja a lapot. Tudom én, hogy a szerény papi fizetés takarékosága kényszerít mindegyikünket, csak azt nem tudom: ki tartja hát fön a lapot, ha a felügyelők nem járattják, a felföldi tót papok nem járattják, a német papok jó részét nem járattják, a tanárok, tanítók nem járattják, a megmaradt olvasók pedig ketten hárman összefogva járattnak egy példányt?! Pedig hogy lapra szükség van: azt elismeri mindenki. Csakhogy ennek az elismerésnek le kellene vonni a természetes következtetését is! - **B. K.** A hiányzó számokat megküldöttem. - **F. L.** Az utalványra irt sorokból azt látom, hogy neheztel, a miért a lenyomatot nem hivatalos szállító levéllel küldötte el a nyomdász. Nem „lehetettlent“ kért ugyan, mikor ezt kérte, hanem törvény által tiltott dolgot. Ez elég magyarázatnak; de azonfelül van nekem elég gondom és dolgom, ha a nyomdai gondot és dolgot, a mihez semmi közöm, nem vállalom is magamra. Nem is tagadom: rég elfelejtettem én a sok tennivalóm között, hogy azt tetszett kérni. Törvényteleniséget is kérni, a miért keményen meg is büntetnének, meg is neheztelné, mert a visszaélést nem voltam kész elkövetni: az mégis különös felfogás. Legyen meggyőződve, hogy nem azt a néhány portómentes szállító levelet sajnáltam, s ha kérése eszembe jutott volna is, hónapok elmulta után: nem teljesíthettem volna. Nem az ügyről, nem a közegyházról van itt szó, hanem az ön 5 frtnyi költségének megtakarításáról — az én visszaélésem által. — Elismerem, hogy Ön a cikk átengedése által szolgálatot tett a lapnak, de azt meg Ön ismerje el, hogy a közlés által a lap szolgálatot tett Önnek és az ügynek. Elfogulatlanabb, törvényszerűbb, máltányosabb megítélést kérek és remélek.